

Ferit a Lleida i mort a Tàrrega

En l'anterior crim vaig relatar, mig de gairell, el cas d'en Joan de Vilanova, un home de Castelpagès —actual Vilanova de la Barca— que es va discutir a cops d'espasa amb un barber a la plaça de la Cadena de Lleida, avui en dia un tram del carrer Cavallers.

GUILLEM ROCA

@GuillemRoca4

Lleida

Es tracta d'un procés judicial de finals del segle XIV que estava criant pols a la meua base de dades. En rellegir-lo vaig recordar que el desenvolupament rocambolesc del cas, amb un cúmul extraordinari de despropòsits i malentesos, el convertia en un procés judicial extremadament interessant. És per això que vaig pensar que en Joan de Vilanova bé es mereixia el seu propi capítol en aquesta sèrie.

Sagramental a la plaça de la Cadena

A les acaballes del mes d'agost del 1393 uns veïns van denunciar que hi havia hagut una batussa monumental a la plaça de la Cadena. De resultes un home, en Joan de Vilanova, va resultar greument ferit. Els mateixos veïns, per curar-lo, van portar-lo a un hostal proper. Les autoritats encara el van trobar allà, jaient en un llit, "a la cambra baixa de l'escala primera". On havia d'anar, pobre desgraciat? Estava ferit —explica el document— "d'un cop al cap de martell o de mall al damunt de l'orella, a la part dreta; un altre cop d'espasa sobre l'orella esquerra; i un altre cop de punta d'espasa a la cama esquerra, a la part de dins".

El mateix Joan va explicar al veguer que el van atacar almenys deu homes i, entre tots, va

distingir Pere Jaquès i el barber Antoni Perolo. Tot i que en Joan no el va veure, alguns testimonis també van identificar entre els assaltants el pare de Pere, el ferrer Tomàs Jaquès. Ràpidament, les autoritats van enviar els agutzils a detenir-los, però s'havien esfumat.

Llavors feren una crida pública. Els agutzils s'esgargamellaren al davant de les seves cases perquè amics, veïns i familiars els avisessin que, si no es presentaven davant del veguer abans de vint dies, se'ls consideraria culpables de l'assalt.

Els acusats van estar de sort perquè Joan no era mort i el cirurgians lleidatans, Ramon Ponç i Arnau Ferrer, van explicar que, malgrat les ferides, evolucionava favorablement. La pena acostumava a ser directament proporcional al mal causat, i, per tant, no se'ls acusava d'assassinat sinó, únicament, d'haver-li causat ferides.

Per una raó que desconeixem i malgrat els metges li ho van desaconsellar, en Joan va decidir viatjar a Tàrrega en companyia d'un altre home que el va ajudar a muntar a cavall. Tant malament com estava no podia viatjar sol. A mitjan setembre van arribar notícies terribles de l'Urgell, en Joan havia mort. No crec que ningú se sorprengué.

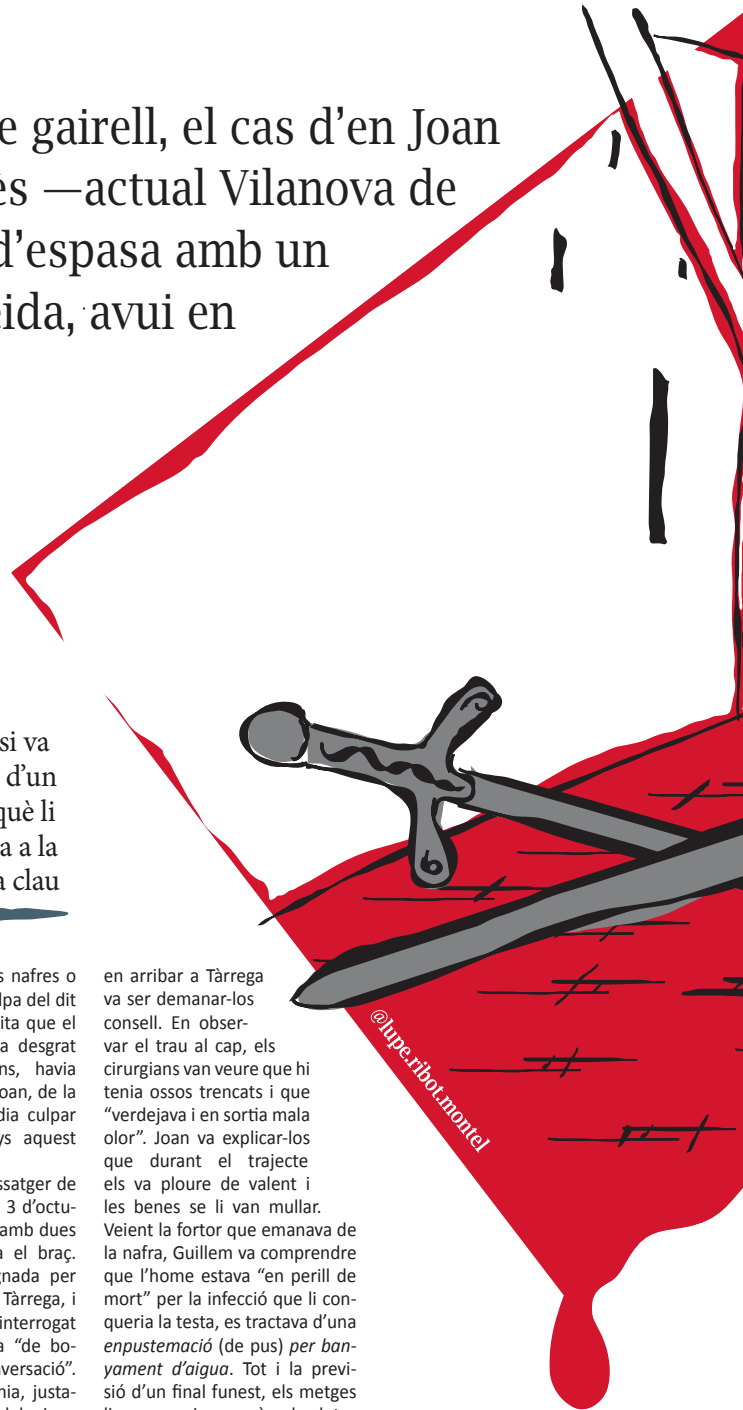
La situació s'agreujava per als acusats, que encara eren pròfugs, ja que la sentència seria molt més severa. Per això amics i familiars dels inculpats van sol·licitar al veguer que preguntés al batlle de Tàrrega si "lo dit Joan

Determinar si va morir pel cop d'un martell o perquè li va entrar aigua a la ferida va ser la clau

és mort per raó de les nafres o per altre accident o culpa del dit nafra". Tenien la sospita que el viatge a Tàrrega, fet a desgrat dels metges lleidatans, havia debilitat la salut d'en Joan, de la qual cosa no se'n podia culpar als agressors. Almenys aquest era el seu argument.

Martín Calbo, el missatger de la Paeria, va marxar el 3 d'octubre i va retornar el 10 amb dues cartes segellades sota el braç. La primera estava signada per Ramon Folc, batlle de Tàrrega, i explicava que havien interrogat dos metges de la vila "de bona fama i honesta conversació". L'altre missatge contenia, justament, les declaracions dels cirurgians Guillem Valerna i Joan del Gall. A través dels metges sabem que el primer que va fer en Joan

en arribar a Tàrrega va ser demanar-los consell. En observar el trauc al cap, els cirurgians van veure que hi tenia ossos trencats i que "verdejava i en sortia mala olor". Joan va explicar-los que durant el trajecte els va ploure de valent i les benes se li van mullar. Veient la fortor que emanava de la nafra, Guillem va comprendre que l'home estava "en perill de mort" per la infecció que li conqueria la testa, es tractava d'una *enpustemació* (de pus) per *banyament d'aigua*. Tot i la previsió d'un final funest, els metges li va prescriure repòs absolut a la cambra fosca de l'hostal on s'allotjava. Malgrat això, l'home va seguir rebutjant els consells

capítol 4

El 1393 tres homes van atacar en Joan de Vilanova i després van fugir a amagar-se a Raimat. La víctima, que treballava pel lloctinent del veguer, va viatjar a Tàrrrega encara convalescent on va ser visitat per dos cirurgians de la vila.

ses a les mans i amb intenció de separar-los. Potser per això Joan va tenir la sensació que deu persones s'abraonaven sobre ell. No va ser l'únic que va interpretar malament la situació. Enmig d'aquell embolic el pare d'en Pere, el ferrer Tomàs Jaqués, es va pensar que algú se les tenia amb el seu fill i, sense pensar-s'ho, va colpejar Joan per l'esquena amb un mall. El cop va ressonar com una campanada enmig del carrer i tots es van quedar palplantats mentre el ferit queia ben llarg a terra. Llavors van fugir comes ajudeu-me i Joan es va quedar estirat al mig de la plaça.

La sentència

Poc després que Joan morís a Tàrrrega i abans que conclogués el termini de la crida, Tomàs i Pere es presentaren davant el veguer. Òbviament, es van declarar innocents, però, com era habitual, van tancar-los en un calabós del Palau de Cervera mentre es desenvolupava la investigació.

El 15 de novembre el veguer i els paers van pujar al Palau per interrogar els sospitosos. La declaració del fill no va aportar res de nou i la del pare era una excusa estrambòtica que feia de mal creure. Segons va explicar, el dia de la baralla Tomàs treballava al seu obrador quan va sentir un reuigitzell d'insults i la fressa de la baralla.

En acostar-s'hi va veure que tots intentaven separar dos homes que es barallaven i, com a bon veí, va voler ajudar. "Volent separar la brega allargava lo braç amb un mall que tenia en la mà", és a dir, va intentar aturar la disputa com si estigués espantant mosques amb el martell. Amb tanta mala sort que el cap del martell va sortir disparat endavant, colpejant el cap d'en Joan, i a ell "li romangué lo mànc en la mà".

Per defensar-se pare i fill van contractar l'advocat Pere Bosch

que actuava —explica el document— com a raonador dels dits Tomàs i Pere Jaqués. Pere Bosch va exposar els diferents motius pels quals no s'havien de tenir en compte les declaracions de certs testimonis que els acusaven d'haver participat activament en la baralla. Per exemple, va demanar que s'obviessin els testimonis de dones perquè, tal i com establia el dret consuetudinari lleidatà, no eren de fiar en els casos criminals, només en les disputes que se succeïen als banys femenins.

A principis de desembre Tomàs i Pere encara eren a la presó. Finalment, el dia 9 es va dictar la sentència. Ja fos perquè els metges van declarar que Joan va morir per desobeir el seu consell o perquè el veguer va creure's la inversemblant història del martell trencat, la sentència va ser més lleu del que seria esperable: "Que el dit Pere Jaqués sigui absolt del crim contra ell imposat i al dit Tomàs Jaqués el bandegem de la ciutat, del terme i llocs de la contribució de Lleida durant mig any".

Curiosament, al final del procés hi ha un afegit posterior. El va escriure en Joan de Marcafava, notari de la Paeria, el 30 de juny de 1394, per deixar constància que el termini imposat havia conclos i, per tant, Tomàs podia tornar lliurement a la ciutat.

Un fet curiós per acabar

Aquest procés conté molts elements interessants. Un dels més atractius és l'abundant presència de metges entre les seves pàgines. Sobretot sorprenen els dos cirurgians de Tàrrrega que demostren el rol de capitalitat que exercia la vila sobre el territori de l'Urgell, aglutinava serveis, com els sanitaris, dels que en gaudia tota la població dels voltants.

Procés analitzat:

reg. 796, 1393, ff. 50r-76r

Un acusat va declarar que el martell va sortir volant i la justícia sembla que s'ho va empassar

Vilanova va entrar a Lleida acompanyat d'Antoni Fuster per vendre blat a la plaça de l'Almodí.

Mentre baixaven pel carrer del Romeu (carrer Cavallers), en Joan es va aturar a parlar amb una cosidora de la plaça de la Cadena. Volia comprar-li una gramalla, és a dir una túnica llarga fins als peus. Va regatejar una estona, potser una mica massa, perquè Antoni es va impacientar. Havien de vendre el blat i els oficials de l'Almodí estaven a punt de tancar. Neguitejat per la demora, Antoni es va avançar mentre el seu amic continuava discutint pel preu. Finalment, Joan i Caterina —com es deia la modista— van avenir-se, però com que ell no portava prou diners van acordar que li pagaria la túnica després d'haver cobrat al magatzem de gra.

dels metges i en dies successius el van trobar prenent el sol per Tàrrrega. Una de les preguntes que el batlle va fer a Guillem Valerna assenyala clarament la causa de la mort:

- "Interrogat si el dit ferit no s'hagués mullat la ferida si seria curable. Va respondre que sí, però l'aigua va ser causa de pus, va comportar un espasme i l'home va morir."

Com es va produir la baralla que va costar la vida a en Joan de Vilanova?

El dia de la batussa en Joan de

